جوانی مێژوو لە (وەرزکانی بەرنگاری)دا.. یوسف محەمەد بەرزنجی

تێچاندن

ئەم سەشیال میدیا بەهموو جۆرو ڕەنگێک بەشێکی زۆری بەرفراوانی بۆتە خاشاکی ڕۆژگارو جوانییەکانی ژیان و مێژوویان شێواندووە، کەمێک خێکی نۆو میدیا بۆگشتیی زۆرێک کاریگەری بەرچاویان هەیە لەشێواندنکانداو تێکدانی هزری بەشێکی کەسانی نۆو کەمەگەو کاریگەری بەرچاویان وەک تارمایی بەسەر گەنجان وخەشباوەانی نۆو کایە ڕەشنبیری وکەمەایەتی و سیاسییەکانەوە هەیە،زۆرێک لەو کەسانەهەر ڕۆژێک لەسەر فاک وفیکێک و باڵەریکن و مەبەستیان تەنیا تێکدانی ئارامی و ئاسودەیی خێک و دەستکەوتنی بێک ماددیەو هیچ بەهاو سودێک لە مەبەستکانیاندا نیەو هیچ بیروباوەڕو هزرێک لە بەهای مرۆڤایەتیاندا نییە!! ئەوان لە ناو میدیادا بە ئاراستەو شێوەیەک کاردەکەن و نەوەندەکە قەرخدەکەن کە بەلایانەوە گرنگ نییە کەمەگەو نەوەکان بەکام ئاقارو ئاراستەدا دەڕۆن و بەرئەنجامم بەچیدا دەکەوێتەوەو خێک توشی چ دەزخ و کارەسات و سەرگەردانیەک دەچێت و بەمەش دەیانەوێت ڕووتی مێژوو ڕووداوەکان سەرەو بن بکەن و بەهەکاری مەبەستدار لە بەر چاوی نەوەو گەنجانی بخەن و خێک وخەشیانی پێوە ناشیرین بکەن.

(وەرزکانی بەرەنگاری)

ئەم کتێبە بیرەوەری بەڕێز(شێش ئیسماعیل) پێشمەرگەو تێکۆشەرێکی دێرینە، خاوەنی ئەزمەن و شارەزای چیاو لوتکەو دۆڵو گوندودەشتەکانی گەرمیان وکۆستانە، بیرەوەرییەکانی(٧٦٣)لاپەڕەی قەبارە گەورەی وەزیرییە،(مێژووی ڕووداوبەسەرهاتەکانی تەمەنی خەبات وپێشمەرگایەتیم تاساڵی ١٩٨٥ـــ بەرگی یەکەم) کتێبەکە لە چاپخانەی کارەی سلێمانی ساڵی ٢٠٢٥ بەشێوەیەکی جوان چاپکراوە، شایانیی ئاوێە خوێنەران ئاوانەی حەزیان بەمێژووی زارەکی و گەرانەوێە بیخوێنەوە، کتێبەکە پشتی بەیادگەو خەیاڵی گەانەوە لە تەماڕکردنی ڕوداو قەوماوەکان وەک مێژووی دەڤەرو ناوچەکە بەستووە، ئەم مێژووەش دەتوانین لە ساڵی ١٩٥٠ـــ ١٩٨٥وەک بەرگی یەکەم سەیرو دیاری بکەین.

ژیان لە شاردا

بەڕێزشکۆش ئیسماعیل، دەسپێکی منالی وگەنجی لە شاری سلێمانی وگەڕەکی مەکەندی و گەیژەو پیرەنسور حاجی حان وشێخ محەددین، بەڕێکردووە یان گوزراندووە، ساڵی ١٩٧٤ بەتە پێشمەرگە، پلەکانی پێشمەرگایەتی تا سەرتیپ و ئەندامی مەکتەبی عەسکەری و لیپرسراوی مەبەندو مەکتەب وتا وەزیری پێشمەرگە بەیووە، برایەک و باوکی بەدەستی بەعسییەکان شەهیدکراون، ئەوان خەزانێکی مام ناوەندو خوێندەوار بوون، زارۆک لەخۆکی سلێمانی دەیان ناسێت،زارۆکمان ئەوانەی حەزیان لەمەژوو خوێندنەوەیە،زارۆک لە یاداشتیی هونەرمەندان و شاعیران ونووسەران و کەساتییە سیاسیی و ڕۆشنبیرو کەمایەتییەکانمان بینیوەو خوێندتەوە جا ناوخەیی یان جیهانی بێت.هەر لە بیرەوەرییەکانی وەفایی،ڕەفیق حلمی،ئەحمەدتەقی،ئەحمەد خواجە، ... تابیرەوەرییەکانی زارۆک لەپێشمەرگەو کەسایەتییە جاربەجارەکانی دیکەش، زارۆک خەیان بەقارەمانی ناو ڕووداو کارساتەکان دەنرخێنن، زارۆکی تر لە پەرواز و دورپەرێزی و بەلایەندا خەیان خستێتە ناو مەژووی کارسات وقەوماوەکانەوە، لەبیرەوەرییەکاندا هەندەکیش خاوەن بڕیاو سەرکردەو کاربەدەست بوون، دەبنە فریشتەو وەک پەڕە هەورەکی خەیاڵ ئامێزی ناو چیرۆک و ڕووداوەکان دەردەکەون، وەک نەبایان دیبەت نەباران، بیرەوەری و مەژووی زارەکی بەڵای گەلان و میللەتانەوە زار گرنگ وپەیایەخن، دەبێت کارسات و ڕووداو قەوماوەکان بە ڕوتوش و پێداگوتن و قەبەکردن و وشە فڕێدان، وەک خەیان بە تەوانینی واقیعبینانە بگەڕێتەوە و تەمار بکرێت، نابێت مافی کارەکتەرو بەشداربوانی نەو ڕووداوەکان و قەوماوەکان فەرامۆش بکرێت، یاخود لەپڕاوەزدا لەیان بدوێین، تەمارکردنی بیرەوەری و یاداشت گەر لەهەلومەرج وکاتی خۆیدا هەنە سەرە قەڵەمی لەتەمار،یان یاداشت بکرێت، وەک مەژوو زار پۆیست و گرنگ وبەسوود، گەر پشت بەیادگەوبەگەنامەو کاتی دواتر ببەسترێت دەبێت بەویژدانەوە بابەتەکان تەمار بکرێت ومافی گشتی وتاک فەرامۆش و خەڵە گەل کردنی تێیدا کەمبێت، دیارە پاشان مەژوو لەلەکەینەوە بەدواداچوونکانی ڕەحم بەخاوەنی یاداشت وبیرەوەرییەکان ناکات و بە کارەبابایدا دچێتە خوارەوە دەیخاتە ناو دادگاو ترازووی مەژووی ئایندەوەوتوژینەوەو لەکەینەوەو هەڵسەنگاندنی وردی بە دەکات.

ئەم بیرەوەرییانە

ئەم بیرەوەریانەی بەڕێز شکۆش ئیسماعیل، وەزیری پێشمەرگەو، هاوکاتی ئەو وەک مەژووی زارەکی ویاداشت و بیرەوەری کە چاپکراون

و دیتومانن، زەر پەویست و گرنگ وبەکەکن، چونکە ئەم بیرەوەریانەو ئەوانی دیکەش قەناغ و هەلومەرجی سیاسیی و کۆمەلایەتی و ئابووری ئەو چەژانی ساڵ و وەرزە جیاوازەکانی گەلەکەمان دەخەنە ڕوو وەنەو ئەو چەژە سەختانەی گەل و نیشتمانەکەمان پێدا گوزەری کردووە، وەک مژوو بەرچاو ڕونی وێنەمایمان دەکات، نەوەکانی ئێستاو ئایندەش کە بەو دۆخ ومەژووەدا گوزەریان نەکردووە، دەتوانرێت بەهەی بیرەوەرییەکانەوە ئاشنابن، تێبگەن ئازارو نەهامەتی و چەژە سەخت ودژوارەکان چین، برسێتی و کاولکردنی گوندو شارچکەو دروستکردنی ئەردوگا زەرەملەکان و سوتماککردن نیشتمان لەکام مژوو سەدەدایە، ئەنفال و کیمیاباران و گواستنەوەو وەرانکردن لەکام مژوو قەناغدا دەکەونە نەوەندی مژووی گەلەکەمانەوە.

وەرزکانی بەرەنگاری

ئەم کتێبە زمانێکی سادەو جوانی گەنجانەوەی هەیە، نووسەر پەشمەرگەی ناو ڕوداو قەوماوەکانە، لە شارو گوندەکاندا،تا ئەم تەمەنەی خەی قوربانی گەورەی بە نیشتمان داوە، بەزمانی شارو گوند، دەخی ئەوە چەژەمان بە دەگمەنەوە،لە ساڵی ١٩٧٤ــــ ١٩٧٥ کەوتۆتە ناو ڕوداوەکانەوە خەی شایەتی مژوو قەناغەکانە تا ساڵی ١٩٨٥، خەی فەرماندەو هاوڕێی سەرکردەکانە، بەزمانی سادەو ساکار دەدوێت و پلار و ناشیرین کردن ناگرێتە بەرو، بەرانبەر بەهاوڕێ و سەرکردەکانی بەجوانی شێتانەی ژیان وگوزەران لەگوندەکان و شارەکان دەکات، مافی داوە بەخەڵکی گوندو ژیان وگوزەران و موعانات وخەم و ئازارو شۆنخونیانی بەهەندو بەهێزەوە باس دەکات، هاوکارییەکانیان بەپەشمەرگە بەوەفاوە دەنرخێنێت، بەوردی باسی ئەو خەزان وکەسایەتیانەی گوندەکان دەکات کە لە چایەکەوە لەدەمی خەیان گرتۆتەوە تا جل وبەرگ و جۆرها یارمەتی ماددی ومەعنەوی تر کەپشکەشی هێزەکانیان کردووە، هەمیشە پەشمەرگەو خەڵک لەئامێزی میهرەبانی یەکترا بوون بە یەکتری نەبوون و نەژیاون، ئەو جوانی ومیهرەبانی خەڵک وگوندو چیاو ڕووبارەکان وەک تابلۆیەکی ڕەنگین باس دەکات و بەقەڵەمەکەی وێنەی کێشاوە، ئەو وهاوڕێکانی خەیان بەقەرزاربارو میهرەبانی خەڵکی گوندەکان دەزانن، مەژووی ئەژگارمان بەجوانی بە دەگمەنەوەو باسدەکات و پەی وایە ئەو مژووە بەڕەنگاو ڕەنگی وجوانی دەمێنێتەوەو کەس بە ناشیرنکردن وشەواندنی قازانج ناکات.

سەردەمێکی دژوارو سەخت

لەم بیرەوەریانەدا زەر بەجوانی وسەنگینی وەک فۆتۆگرافەرێک وێنەی

ەوداو کارەسات و سەختییەکانی ئەو تۆزگارەی چرکاندووەو بەی تەماركردووین، هەر لەدەقی بەعس و هاو ئاوازەکانی کە جاش و جاسوسەکانن وهاوکارەکانیان چ ئازارێکیان هەر لەماڵ وەرانکردنەوە تا قەناچەکردنی خەڵک و بێپاساوهێنانەوە وەنە گرتووەو خستونیەتە بەردەم مەژوو خوێنەرو لە پەرەگراف ودەستە واژەکاندا دەنگی داوەتەوەو بەاستگەیانە لەی دواو ەوداو کارەسات و قەوماو فرمێسک وخوێنی لە یاد نەکردووە کە بە سەر دەستەکانی گەلەکەیدا هاتووە، کەواتە خەی نەکردەتە پاساوان و خەڵک بەسەربازی بەردەمی، بەکو بەاستگەییەوە ەوداوەکان و شەڕەکان وخیانەت و تەسلیمبوونەوەو ملکەچی زەرەکی وەک مەژوو خستەتە بەردیدەو وەک گوزی پاکراو لەمەژووەکە وەک خەی لەی دواوە. بابەتەکانیشی قەبە نەکردووە، بەکو گەانەوەکان واقیعین.

مەژووی هاوەکانی

چەن لەبیرەوەرییەکانیدا باسی گوند و خەڵکی شاری گەاوەتەوەو لەژیان و گوزەران و هەلومەرجی ئەو ەژان دواوە، ئاواش زەر بە بایەخ وەزو نەوازشەوە لەپێشمەرگەو فە رماندەو هاوەکانی توانای ژیان و گوزەرانیان بەشداریان لەدەخ و شەو ئازارو نەبوونی و کەمیین وهەوەستیان لەبەرانبەر دوژمن و سەربازو پیاوخراپ وجاشەکاندا وەک هەستکردن بە لیپرسراوەتی وئەرکی مرۆڤ دوستانەی خستەتەو تەنانەت لەبەرانبەر خیانەت وتەسلیم بونەوەوزمانکی جاش وسەربازەکاندا، بە زمانکی سادەو ساکارو نەرم ەوداو بەسەرهات و شەڕەکان دەگێڕەتەوە، تەنانەت وشەی ناشیرین وبەزراو لەکاتی ناخشی وشەو وەرانکردن وسوتانی گوندەکاندا لە دەخی شەڕەکاندا بەکار ناهێنەت، ئەمەش سەزو خۆشەویستی وسادەیی نوسەرو پێشمەرگە و فەرماندەی ەاستەقینە پیشاندەدات و دەیخاتە ەوو، هەندە شەو ەوداو چەن باسکراوە ئاواش گەانەوەی بەسەرهات وقسەی پەکەنین ئامەزو کەسانی قسەخۆشی تێهەڵکێشی بابەتەکان کردووەو تەشویق و خۆشی بە خوێنەر فەرامۆش نەکردووە و لەبەزاری ەوداوەکان دوریان ئەخاتەوە.

سەرنج وتێبینی بە ئەم بیرەوەرییانە

سەرنج وتێبینی نەک لە سەر کتێب بەکو لە سەر بابەتەکی ئاسای گرنگە و بە دەوەمەندکردن وەاستکردنەوەو گرنگی پێدانە، بەام تێشەرلێدان و بچوکردنەوەی نوسەرو بابەتەکەو بەهەند وەرنەگرتنی و دەرچوون لە ەخنەی واقیعی بێپرنسیب وتەندروست و لە سنور تێپەین کارەکی خراپەو لە گرنگی نوسەرو ەخنەگر کەم دەکاتەوە، من لە خوێندنەوەی کتێبەکەدا هەندی باری سەرنجم لادروست بوو بەهیوام، لە

خزمەتی کتێبەکەو نوسەردابەت وسودی گشتی تێدابێت.
یەکەم: لێزبەندی بۆ گۆڕانەوەی مێژووی زارەکی پەویستە، بۆیە لێزبەندی و قۆناغە مێژوویەکان لەم بیرەوەریانەدا کەمو تێکڕاوە یان زۆر کەم ئاماژەی پێدراوە.
دووەم:زۆرترین بیرەوەریەکان سالانی ١٩٧٨،١٩٧٧،١٩٧٦...ی لەخۆ گرتووە، کە کەمترین تەواو هێزو توانای پێشمەرگە لە وسانەدا دەردەکەون، بەڵام سالانی هەشتاکان تا هەشتاوپێنج کە زۆرترین تەواوی تێدایە ووی داوە کەمتر باسکراوە.
سێیەم: باسی تەواوەک کارەساتێک دەکات، یان کەسایەتییەک پێشمەرگەیەک، فەرماندەیەک ناوی شاردۆتەوە یان خۆی لێبواردووەو فەرامۆشی کردووە، جگەلەوەی تەواوەکە زیاتر لەچل ساڵ بەسەریدا گوزەراوە.
چوارەمین: باسی تێکخستنی شارەکانی زۆر بەکەمی کردووە زۆر گرنگی پێنەداوە، لەکاتێکدا ئەرکی تێکخستنی شارەکان و تێکۆشەرەکانی هیچی کەمتر نییە لەخەبات وتێکۆشانی پێشمەرگە، جگەلەوە خەباتی نهێنی زۆر سەختر لەخەباتی پێشمەرگەو ئاشکرا، پێشمەرگە لە ناوچەی ئازادو شاخدا بوون.
پێنجەمین: کەرتی ژنان لەتێکخستنەکاندا بەتایبەتی دوای سالی هەشتاکان بڕەوی پێدراوەو دامەزراوە، بەنمونە کەرتی شەهید(لەیلا) بەنام ئەو لەلاپەڕەی سەرەتادا لەی دواوەو گرنگی پێداوە.
شەشەمین: هیچ نامە، بەڵگەنامە وبروسکەو بەیاننامەو نوسراوێک، پشت پەبەستن بەتەکەیی بیرەوەریەکان بەکار نەهاتووە ئەمەش لاوازی لەگەڵانەوەدا دەخاتە ڕوو،کەواتە پشتبەستن بەبەڵگەنامەی نوسراو زۆر گرنگە بە هەموو مێژووە نووسراوەکان.
حەوتەمین:وردەکاری کەبوونەوە، هەرش وپەلاماردان، بەسەرانەوە، هاتنە ناوشار، گەلێک ڕووداو پێویستی بەکێشفکردنی وردەکاری و پشتەوەی بابەتەکەو نهێنیەکانی هەیە تا خوێنەر مێژوو نهێنیەکانی بزانێ، چونکە بەخوێنەر گرنگە، نەک ڕووکەشی بابەتەکە.
هەشتەمین،گەڕانەوە هەر پشت بەمەدح وسەناوپێداهەڵدان دەبەستێت،لێخنە دەستنیشانکردنی کە موکورتییەکان وکەشکان لەگوندو ناوپێشمەرگەدا ناخاتە ڕوو،تانێت کەشە سیاسییەکان، کەمەاتییەکان وەک کەلتوورو دابوونەریتیش..

١٤ی ئەیلول _٩_٢٠٢٥

ریلکە... شیعر و مەرەزمەکانی منداڵی.. نووسینی / هاشم ساڵح.. وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵا

بۆ پێیەی هەموو ژیانم دەوەزمەییە (تانانت پێش کەرناش!)، هەگری ئەو نووسەرانەم کە ژیانی مەرەمانەییان بەسەر بردووە، بۆتایبەتی لەسەرەتای منداڵییاندا، وەک کافکا، بۆدلەر، دەستۆیڤسکی، ریلکە هتد... بەڵام با ئێستا واز لەدەوەزمەکان بێنین و باسی شتی دیکە بکەین. خۆزگە دەمزانی بۆچوونی ریلکە لەبارەی پرسی کار چی بوو، بۆ نموونە ئەو کە لەهەموو ژیانیدا یەک ڕۆژ کاری نەکردووە، مەگەر ئەوە لەبەرچاوبگرین سووڕانەوە لەشوقامەکانی میونخ یان پیاسەکردن لەباوەشی سروشتدا لەگەڵ کچێکی نەشمیل، کاری سەخت و ماندووکەرانەبێت.

ئەو ریلکەیە کێیە؟ ئایا دەزانی بیست هەزار نامەی بە یەك ژن نووسیوە کە ژنی خۆی نەبووە، هەتا ئەگەر ژنیشی بووبێ؟ لەو ڕۆژانەشدا ئینتەرنێت و ئیمەیڵەکان نەبوو کە بەخێرایی ڕەشبا دەگاتە لای خاوەنەکەی. خەڵکی نامەکانیان بەدەست دەنووسی و چێژی زێریشیان لە دەبینی، بۆتایبەتی ئەگەر نامەکە بە ژنێك نووسرابا. ڕێنیە ماریا ریلکە ساڵی ١٨٧٥ لە خێزانێکی پۆلەناکەکی و هات و هاواری شاری پراگ لەدایک بووە. خێزانێکی ناکۆك کە بەدەست چەندین کێشە دەیناڵاند. زۆرجار شەڕی سەخت لەنێوان دایکی و باوکی سەریهەڵدا کە ریلکە، ئەو کوڕە بچووک و نازدارەی دەترساند. ئاوڕش لەسەر دەروونە ناتەواوەکە شوێنەواری نەسڕاوەی بەجێهێشت. دەکرێ بڵێین دەوەزمە ترسناکەکەی منداڵی تا مردیش لەگەڵیدابوو. بەردەوام بەدوای دا بوو و ڕاوی دەنا. وەك ئەوەی دەروونناسی دەیڵێت: (کەس لەمنداڵەتی خۆی ڕزگاری نابێت). بەدرێژایی ژیانی لەدژی ئەو دەوەزمە ترسناکە تێدەکۆشا.

بەهەرحاڵ ریلکە هەر لەسەرەتاوە لەگەڵ ژیان نەگونجا. تا کۆتایش بۆ شۆکێ ماوە. دواتر ئەوە لەشیعر و پەخشانەکانی دا ڕەنگیداوە. زانراوێشە دەروونی پێ بووە لەدەڕاوکێی گەورە و ترسی ناوونی

ناخ. لەوانەیە ئەوەش ئەو سووتەمەنییە بووبێت کە بەردەوام وزەی بەشیعرەکەی دەدا. جا ئەگەر لەدەستاوکێی بوون ئازگاری بوایە، دەیتوانی لەنووسینی شیعر بەردەوام بێ؟
بەهۆی کێشەکانی و گرفتە دەروونییەکەی، ریلکە ژیانێکی گێشگیرانە و پڕ لەتەنیایی و تەنامان و پشکنینی ناخی بەسەربرد. تا ئەوپەڕی حەزی لەتەنیایی بوو. بەگەرمی دەیپەرست. لەو هەوەڵ بەکیرکەگاردی فەیلەسوفی دانیمارکی، یا نێتشەی فەیلەسوفی ئەڵمانی، یاخود هەلدەرلینی شاعیری گەورە دەچوو. هەموویان بەشێوەیەك یان جاری دیکە شێتبوون. هەموویان لەگەڵ سەردەم نەدەگونجان، بەتایبەتیش لەگەڵ خۆیان دا. هەموویان مازۆشی بوون، هەژانێ ملیۆنەک جار لەخۆیان دەدا.
گرنگترین دیدار لەژیانی ریلکە دا چی بوو؟ لەبەرلین هەویدا، ساڵی ١٨٩٧. ئەو کاتەی شاعیرەکەمان بە یەکەمجار چاوی بەو ئەدیبە جوانە کەوت کە پێشتر هەشی خەکانی دیکەی بردبوو ئەویش (لو ئەندریا سالۆمی) بوو. وەك زانراوە دە ساڵ پێش ئەو کاتە نێتشەی ناسیبوو، ئەویش خۆشی ویست و لەبەر ئەوەی هەتیکردەوە، خەریکبوو لەپێناویدا خۆی بکوژێت. بەڵام لەڕاستیدا کەسێکی دیکەی هاوڕێی نێتشە کەتایی بژیانی خۆی هێنا ئەویش پێ ڕی فەیلەسوف بوو. لەلوتکەی شاخەکانی سویسرا خۆی فڕێدا. هەنگێ کەسانی دیکەش هەبن کە لەپێناو ئەودا خۆیان کوشتبێت، بەڵام مەژوو ناوەکانیانی نەپاراستووە.
تا کەتایی ژیانی بەردەوام بوو لەیادکردنەوە و نامەنووسین بۆی، تەنانەت دوای ئەوەی ساڵانێکی زۆر بوو پەیوەندی سۆزداری نەوانیان بەتەواوی کەتایی هاتبوو. ئەو خاتوونە هەژگارکەر و پارێزەری بوو، لەهەووی دەروونی و لەژیانیدا. ریلکە نزیکەی لەبارەی هەموو شتێکەوە هاوڕێی پێدەکرد. لەگەڵیدا گەشتی هەمانسی و مرۆیانە کرد بۆ ئیتاڵیا و ڕووسیا. لەهەووسیا سەردانی تەلستۆیان کرد، کە ئەویان لەبەر چەندان هۆ بەخراپی پێشوازیی لێکردن، لەوانە لەبەر ئەو ناکۆکییە تونده‌ی لەگەڵ هاوسەرەکەیدا هەبووە، هەنگێ لەگەڵ خۆشیدا. ئەویش شێتێکی گەورە بوو.
دەهەن ریلکە نزیکەی بیست هەزار نامەی بە لو ئەندریا سالۆمی نووسیوە! شێتکی ترسناک، شێتکە کە عەقڵ بەزەحمەت باوەڕی پێدەکات... ئەو ژنە تاکە کەس بوو کە بەڕاشکاوی و بەبێ هیچ پێچ و پەنا بۆی بنووسێ. ئەو پەناگە گەورەکەی ئەو بوو کە لەئازارە نهێنییەکانی یان دەهەاوکێ کوشندەکەی سووك دەکرد.
ڕیلکە لەدیوانێکی بەناوی (کتێبی هەژاری و مردن) ئەو دەڕانەی نووسیوە:
پەروەردگار، هەر کەسێك مردنی خۆی پێببەخشێ،

مردنێک بەهاستی دەرەنجامی ژیانی بێت،
کە خۆشەویستی و واتا و ئازاری تێدا بدۆزێتەوە.
ئەمە هیچ نین جگە لەتوێکە، جگە لەگڵا
بەڵام ئەو بەرەی لەسەنتەری هەموو شتێکە
ئەوە مردنە گەورەکەیە کە هەریەکەمان لەناو خەماندا هەڵمانگرتووە
جا بەڵای کەمەوە شایەنی مردنێک نین هاوشێوەمان بێ، ئەگەر شایەنی
ژیان نەبین؟ ئایا لەدایک دەبین تەنها بۆ ئەوەی لەکۆتاییدا بمرین؟
ئایا مردن بەر نییە، حەقیقەتی جەوهەری، تاکە حەقیقەت؟ جا لەبەرچی
قەمان لێبڕێت ئەگەر ناچارییانە بڕۆ ڕووی بڕۆین تاکو ڕۆژێک
لەئامێزی بگرین؟ بۆچی ئاهەنگی بۆ نەگۆڕین و بۆهاوڕێیەکی دڕینی
دانەنێین کە دواجار پێیدەگەینەوە؟ بۆڕام لەمەی دەکەین ئەگەر
بشێوێیەک بمرین کە لەئەمە نەچێت، شایانی ئەمە نەبێ. ئەوە تاکە
شتێکە کە ئەمە مافی ئەوەمان هەیە گلەیی لە بکەین.
ساڵی ١٩٠٢ بەرەو پاریس چوو بۆ ئەوەی بەڕادانی هونەرمەندی
بەناوبانگ بگات، بەمەبەستی نووسینی تێزێکی زانکۆیی لەسەری. بەڵام
سەرەتا پاریسی نەکەوتە بەر دڵ و هەستی بەبێزاری و بێناڕەحەتی
کرد، بۆیە بۆ ئیتاڵیا چوو. لەوێ دا ئیلهامی شیعری بۆ هات و لەیەک
هەفتەدا بڕشی سێیەمی کتێبی کاتژمێرەکانی نووسی کە بریتییە
لەکتێبی (هەژاری و مردن) (). وەك ئاشکراشە بەدرێژایی ژیانی
لەڕادەبەدەر هەژارانە ژیاوە. خەرجە لانیکەم خەڵاتەکەیان بۆکە
بەدایە؟ ئایا دەزانن بۆ یەکەم جار ساڵی ١٩٠١ خەڵاتەکەیان بۆکە
بەخشی؟ بەشاعیرێکی فەرەنسی (سولی پرۆدۆم). دەزانن کێیە؟
تەحەداتان دەکەم ئەگەر پێشتر ئەو ناوەتان بیستبێ. ئەو بەسەر
تەلستۆی سەرکەوت! ئەوسا ئەدیبە سویدییەکان هەستیان بڕشەرمەزاری
زەر کرد و نامەیان بۆ نووسەری گەورەی ڕووسی نارد و تێیدا داوای
لێبوردنیان کرد لەسەر ئەو هەڵە قەزەونە کە شایانی لێبووردن نییە
و پەککەوتووەکانی لەژنەی نۆبڵ ئەنجامیان دا، ئەوانەی هیچ شتێک
لەئەدەب تێنەدەگەیشتن. تەلستۆیش بەنامەیەکی بلیمەتییانە وەڵامی
دانەوە و بۆ شۆڕیە دەستی پێکرد: "هاوڕێیانی ئازیز، زۆر دڵخۆشم
کە خەڵاتی نۆبڵ بەمن نەبەخشرا. من چی لەنۆبڵ بکەم؟ پێیوەندی من
لەگەڵ نۆبڵ دا چییە؟" پاشان ریلکە لەسەرگەردانی و گەانی لەهەموو
شوێنێک بەردەوام بوو. ئایا ژیانێکی جوانتر هەیە؟ ئایا ژیانێکی
دیکە هەیە شایانی شاعیر بێت؟ شاعیر بۆ گەیدەیی لەو جیهانە دا
دروست بووە. کەسێکە سەرگەردان و بۆ هیچ مەبەستێکی دیاریکراو و بۆ
هیچ ئامانجێک. ناشزانێت بۆچی دەژیت؟ بەرەو کوێ؟ بۆهیچ شۆڕیکیش
نایەوێت بگات. بەڵام ئەو هەمیشە دەگەڕاوە بۆ پاریس. لەوێشدا
کتێبە پەخشانە ناوبانگەکەی (دەفتەرەکانی مالتی لوریدز بریگ)

نووسی. واتە بیرۆرییەکانی گەنجێک کە زۆر هاوشێوەی خۆیەتی. ساڵی ١٩١٠ تەواوی کردووە دوای ئەوەی نزیکەی دە ساڵ پەوەی سەرقاڵبوو. دوای بەکۆتا گەیاندنی ئەو کتێبەی کە زۆر پەوەی ماندوو بوو و بەتەواوی کوشی، ریلکە چووە حاڵەتی تێکچوونی دەمارەی مەترسیدار. ئەوسا بیری کردەوە بچێتە لای دەروونشیکارێک بۆ ئەوەی بزانێت هۆکاری دڵەڕاوکێی ناوەوەی و ئەو دەوەزمانەی هەرشی دەکەنە سەری چییە. بۆیە لەدوایین سات دا لەژێر کاریگەری (بەتاکردنەوەکەی) ئێندریا سالۆمی پاشکۆی کرد، کە پێی وت: "ئامان ئەوە مەکە، ئۆگەر گرێیە (کۆمپلێکسە) دەروونییەکانت هەبوشتەوە، بلیمەتی شیعریت لەدەست دەدەیت. ئەوە تاکە گەنجینەی تۆیە". دواجار ساڵی ١٩٢٥ لەکاتی چنینی دەستە گوڵێک تاکو وەک دیاری پێشکەش بۆژنەکی بەرژوازی یان ئەرستۆکراتی بکات، گوڵێکی سوور بریندار کرد. گوێ شاعیر زامدار دەکات: شتێکی خۆشە. گوێ پێشکەش بۆژن، یان با بۆیین گوێ پێشکەش بۆگوێ بکرێت. شتێکی شیرینترە. ئەوسا پزیشکەکان بڕیان دەرکەوت تووشی شێرپەنجەی خوێن بووە، ئەمەش لەکۆتایی ساڵی ١٩٢٦ لەتەمەنی پەنجا ساڵیدا بووە هۆی مردنی. وەك زانرایشە ئەو زۆر شەیدای گوڵی سوور بوو، لەشیعرەکانیشیدا زۆر باسی کردووە. بۆ شێوەیش ئەو گوڵەی کە لەدونیادا زۆر خۆشی دەویست کوشتی. بۆچی شەیدای گوڵی سوور دەبین؟ ڕیلکە لەچامەی (ڕۆژەکی پایزی) نووسیویەتی؛ ئای پەروەردگار وادە نزیک بێتەوە، هاوین زۆر نایاب بوو سەبارەکەت، بخە سەر کاتژمێرەکان و سەر ئەو دەشتانەی با دەیان لەرێنێتەوە فەرمان بە پێگەیشتنی دوا بەر دەربکە دوو ڕۆژی دیکەشی پێ بدە تا زیاتر سەنگین بێت پەلەش بکە لەتەواو بوونی، و شەربێتەکەشی بکوشە لەناو گەزە قورسەکانی مەی دا ئەوەی خانووی نەبە، لەو ڕۆژوە خانوو دروست ناکات ئەوەی تێنیایە، بەدرۆزایی تەمەنی بێتانیا دەمێنێتەوە. نامەکانی دەخوێنێتەوە و شەونحونییەکانیشی درۆز دەبێت، وەک نامەیەکی ونبوو، لەڕێ و لەوە دەواوات یان لەو ڕێەوانەی کە گەیاکانی پایزیان لێ دادەبارێ و باش بۆیان دەکاتەوە…

سەرچاوە : https://aawsat.com/ 5 /1/ 2021 () (کتێبی هەژاری و مردن Das Buch von der Armut und vom Tode) لەساڵی 1903 بۆیکردەوە. کەدوا بەشی (کتێبی کاتژمێرەکان Das Stunden-Buch) ـە. (وەرگێڕ)

.

مایکل مایرز وەک بەشایبەکی مانا..(وتاری دووەم).. باکە رەبوار

ئاگادارییە سپەیدی تەدایە(چیرۆکی هادنفیلد وەک مانەمەنتۆکی نەمر خۆی دەنوێنێت، لە هواڵەتدا تەنها چیرۆکی بکوژێکی دەماکدارە، بەاڵم لە بنەڕەتدا ئاوێنەیەکی باانوێنی دەڕاوکێ و پرسیارە قووڵەکانی) سەردەمی دوای مەدەرنەیە، ئەم زنجیرە فیلمە، بە تایبەت بەرهەمە ئەریجیناڵەکەی جۆن کارپێنتەر لە ساڵی ،١٩٧٨ بە ئاگایی یان نا، بووە دەقێکی دووەمانەد بە لێکدانەوەی فەلسەفی، چونکە لێجیاتیی پشکشکردنی وەاڵمی ئامادەکراو و هوونکردنەوەی عەقاڵنی، بینەر بەرەوووی بەشایبەک لە مانا، هەوەشانەوەی گەڕانەوە گەورەکان، و ناسەقامگیریی ناسنامە دەکاتەوە، شیکردنەوەی تەواوی ئەم کارە بە
هەموو بەش و زنجیرە الوکی و دووبارە بەرهەمهێنانەوەکانیەوە، لە هوانگەی فەلسەفەی سەدەی بیستەمەوە، دەرگایەک بە هووی تێگەیشتن لەچۆنیەتیی گوزارشتکردنی هونەری سینەما لە هەڵەحی سەردەمەک، دەکاتەوە، بە "دەخی دوای مەدەرنە" ناسراوە، دەخێک گومان لە هەموو شتێکی چەسپاو و هەڵها دەکات بەپێی بەچوونی ژان-فرانسوا لیۆتار، (یەکێک لە گرنگترین "metanarratives towards incredulity) تێگەیشتنە فکرییەکان ئەم زنجیرەیە کاری لەسەر دەکات، بریتییە لە "هووخاندنی گەڕانەوە گەورەکان گەڕانەوە گەورەکان ئەو چیرۆکە گشتگیرانەن، کەمەڵگاکان بە هەواییدان بە خۆیان و تێگەیشتن لە جیهان بەکاریان دەهێنن، وەک ئایین، پشکەوتنی زانستی، و هووناکبیری، سینەمای کالسیکی ترس، زەرجار لەسەر بنەمای ئەم گەڕانەوە گەورە و ئاشنایانە کار دەکات: شەڕی نەوان خێر و شەڕ، هووناکیی و تاریکی، ئاساییبوون و نائاساییبوون، بەاڵم ئەم بەرهەمە سینەماییە ئەم دوالیزمە سادەیە تێکدەشکێنێت، مایکە مایرز، کەسایەتیی سەرەکیی شەڵانگەز، تەنها خراپەکارێکی ئاسایی نییە؛ ئەو جەستەبەندیی پووچی و بەشاییە، ئەو هیچ پاڵنەرێکی دەروونیی هوون و ئاشکرای نییە، لە فیلمی یەکەمدا، دکتۆر لوومس،

evil simply and purely" ((نوێنەرایەتیی هزری مۆدێرن و زانستیی
دژوونشیکاری دێکات، بە شێوەیەکی بەهوودە هەوڵ دەدات مایکڵ بخاتە
چوارچێوەی شرۆڤەیەکی عەقڵانییەوە، ئەو بە "شێوەی پەتی ناوی دەبات،
بەڵام ئەمەش دانپێدانانێ بە شکست، چونکە ناتوانێت ئەم "شێوە"
پێناسە بکات یان ڕیشەکەی بدۆزێتەوە، ئەم کۆسایەتییە لە دژوەی
سیستەمی لۆژیکی مۆدێرنەوەیە، ئەو نە جنۆکەیەکی خاوەن ئامانجی
دیاریکراوە و نە نەخێشەکی دژوونییە بتوانرێت بە تەواوی
تێبگەین، ئەم بە-پاڵنەرییە ڕووخاندنەکی ڕاستەوخۆی ئەو گیانەوە
گۆڕیەیە پێی وایە هەر دیاردەیەک، تەنانەت شێوانگۆزترینیشیان،
دەبێت هۆکار و ڕیشەیەکی لۆژیکیی هەبێتی جولیا کریستیڤا ببەستین،
ئابجێکت بریتییە لەو شتەی بە تۆندی لە سیستەمی سیمبولی و
کۆمەڵایەتیی فێڵ دەدرێتە دژەوە، بەڵام بژدەوام(Abject" (بە
قووڵبوونەوەی زیاتر، دەتوانین پشت بە تیۆریی "ئابجێکت وەک
تارماییەک دەگێڕتەوە و هەڕەشەی لە دۆکات، ئابجێکت ئەو شتەیە
سنووری نێوان "خۆ" و "ئەوی تر"، پاک و پیس، ژیان و مردن
تێکدەدات، مایکڵ مایەرز نموونەی بەرجەستەی ئابجێکتە، ئەو لە
ماڵەوە، لەناو خێزاندا، یەکەم تاوانی ئەنجام دەدات و بەمەش
پیرۆزترین یەکەی کۆمەڵایەتیی هەڕەشەنێتەوە، دواتر، لە
نەخۆشخانەی دژوونی دادنرێت، شوێنێک کۆمەڵگا "نائاساییەکان"ی
تێدا دادەبڕنێت، بەڵام ئەو لەم سیستەمەش هەڕەشەیەکی دەگێڕتەوە بە
هادنفیلد، بە ئەو شوێنەی لێی دژەکراوە، گیانەوەی ئەو گیانەوەی
سەرکوتکراوەکەیە، ئەو ترسە سەرەتاییەیە کە سیستەمی سیمبولی
ناتوانێت کۆنترۆڵی بکات، بەدەنگییەکەی، ڕەیشتنە خاوەکەی، دەمامکە
سپییە بە هێستەکەی، هەمووی ئاماژەن بە "نەبوون" نەک "بوون"،
دەمامکەکەی بە تایبەتی گرنگە، چونکە هەموو تایبەتمەندییەکی مرۆیی
دەسڕێتەوە و دەیکات بۆئەمەش ،(signifier empty an نەک مرۆڤ،
نیشانەیەک، نیشانە بە هیچ شتێکی دیاریکراو ناگێڕتەوە ،(Shape
The" (ووکارەکی بەتاڵ بینەر ترسکانی خۆی تێدا دەبینێتەوە، ئەو
دەبێتە "شەو، جۆهەری تەوانینی هەوەشێنرانەیە لەبری گیان
بەدوای مانایەکی قووڵ و شاراوەدا، سەرنج دەخاتە سەر ووکار و
یاریی نیشانەکان ڕەهەندکی دیکەی گرنگی فکری لەم زنجیرەیدا،
پرسی "پارچەپارچەبوونی گیانەوە" و فرەیی ڕاستیەکانە، مۆژووی
خودی ئەم زنجیرەیە باشترین نموونەی ئەم دیاردەیەیە، بە پێچەوانەی
زۆربەی زنجیرە timeline)) فیلمەکان، هەوە دەدەن هەڕەکی کاتیی
یەکگرتوو و لۆژیکی بپارێزن،چیرۆکی مایکڵ مایەرز بەشێوەیەکی
بەردەوام خۆی هەڵدەوەشێنێتەوە و دووبارە بنیاتی دەنێتەوە، ئەمە
ئەلنیکەم چوار هەڵی کاتییجیاوازمان هەیە، ئەم فرەیی گیانەوانە

تەنها سەرلەشواویەکی بازرگانی نییە، بەڵکو دەکرێت وەک بنگدانەوەی گومان لە بوونی "ئاستیەکی تاک" یان "مەژوویەکی فەرمی" سەیر بکرێت، هیچ "چیرۆکێکی ئاستەقینە"ی شانگەزی هادنفیەد و لەری ستراد بوونی نییە، هەر هەڵکی کاتی، وشانی خۆی لە ئاستی پشکنش دکات و ئەوانی تر دستنتوە، ئەم هاوشوەی چەمکی شیکاریی هەوشنرانەی جاک دریدایە، تێیدا هیچ دەقێک خاوەنی مانایەکی چەسپاو و کۆتایی نییە و بەردەوام کراوەیە بە لێکدانەوەی نوێ، هەر سکەڵێک یان ئیبوتێک دەبێتە لێکدانەوەیەکی نوێ بە دەقە (deconstruction) ئەریجیناڵەکە، بەاڵم لە هەمان کاتدا بانگشەی ئەوە دکات، ئەوە لێکدانەوە ئاستەقینەکەیە، ئەم دیاردەیە وا دکات بینەر نەتوانێت پشت بە هیچ گومانەوەیەکیان ببەستێت و ناچار دبێت ماملە لەگەڵ فرەیی و دژبەیەکییەکدا بکات، ئەمەش یەکێکە لە تایبەتمەندییەکانی ژیانی سەردەمی نوێ لە فیلمی girl)، ١٩٧٨دا، لەری تا ئادەیەکی زەر ڕەگەزەکانی کۆسایەتیی کچی final" (لەم نموونەدا، کۆسایەتیی لەری ستراد، پاڵەوانی سەرەکی، خۆی دەبێتە کایەیەکی شیکاری بە چەمکی "کچی کۆتایی.

کۆتایی کالسیکی تێدایە: زیرەک، پاکیزە)بە بەراورد بە هاوڕێکانی(، خاوەن ئاگایەکی بەرز، ئەو نونەرایەتیی سیستەمێکی ئەخالقیی دیاریکراو دکات لەکۆتاییدا سەردەکەوێت، بەاڵم لە هەڵە کاتییەکانی دواتردا، ١٩٩٨(دا، لەری دبینین بەدەست کاریگەریی دەروونیی ئەو شەوە ترسناکەوە دناڵێنێت، ئەو چیتر ئەو کچە بگەردە نییە، بەڵکو کەسێکی پارانید) "20H" ئەم ونە کالسیکییە بە تەواوی هەدەوشێتەوە، لە فیلمی و خەمەکە، ناسنامەکەی بەهەی ووداوەکەوە شکستی هێناوە، لەرەدا، ناسنامە وەک شتێکی شل و ناسەقامگیر نیشان دەدرێت نەک جەوهەرێکی چەسپاو، بەاڵم لووتکەی ئەم هەوشاندنەویە لە سینەی بلەمهاوسدایە، لەری ستراد لەرەدا دگەڵێت بە جێنگاورێکی ئاهێنراو، ژیانی خۆی تەرخان کردووە بە چاوەڕوانیی گیانەوەی دوژمنەکەی، ئەو چیتر قوربانییەکی پاسیف نییە، بەڵکو بووتە ئاوچی، سنووری
نەوان پاڵەوان و دژەپاڵەوان، قوربانی و جەلالد، لێی دبێت، لەری هێندە لە مایکە دچێت لە ڕوانگەی تەرکیزکردن و ئامانجەوە، خودی خۆی دبێتە وێنەیەکی ئاوێنەیی بە ئەو، ئەم گیانە قووڵە لە کۆسایەتییەکیدا پرسیار لەسەر جەوهەری ناسنامە دروست دکات، ئایا ناسنامەی ئەمە لە ناخمانەوە سەرچاوە دگرێت، یان بەرهەمی ئەو ووداو و تراومایانەیە بەسەرمان دێت؟ لەریی نوێ وەاڵمی دووەمیانە؛ ئەو بەرهەمی ترس و چاوەڕوانییە، ناسنامەیەکی

پارچەپارچەبوو و دووبارە بنیاتنراوە، ئەو چیتر نوێنەری "ئاسایبوون" نییە لە بەرامبەر "نائاسایبوون"ی مایکدا، بەڵکو خودی ئەویش بووەتە بەشێک لەو نائاسایبوونە، لە فیلمی کۆتایی ("scapegoat" (دا، ئەم زیاتر دەردەکەوێت کاتێک بەشێک لە خەڵکی شارۆچکەکە لەری بە هەڵکاری بەردەوامیی تووندوتیژییەکان دەزانن، ئەو دەبێتە "بەر نەفرەت کەوتوو"Ends Halloween"
تاوان و ترسی کۆمەڵگای لەسەر بار دەکرێت، جەنگی کۆتایی ئەو تەنها لەگەڵ جەستەی مایکە نییە، بەڵکو لەگەڵ ئەو سیمبول و بیرکردنەوەیە ژیانی داگیرکردووە؛ هەوڵێکە بۆ کۆتاییهێنان بەو گۆڕانەوەیەی تێیدا، قەتیس ماوەی ژان بەدریارەوە بخونرێتەوە، هادنفیلد لە وادەتدا نموونەی شارۆچکەیەکی(hyperreality" (جیهانی ئەم زنجیرەیە، بە تایبەتی شارۆچکەی هادنفیلد، دەتوانرێت لە ڕگەی چەمکی "واقیعی سەروو-واقیع لە واقیع، ترس لەو کۆسایەتییە واقیعیتر دەبێت لە خودی واقیع، لە فیلمەکانی دواتردا، بە تایبەتی لە (simulation" (ئارامی ئەمریکییە، بەاڵم هاتنی مایکە مایەرز ئەم واقیعە ئارامە دەگۆڕێت بۆ "نموونەیەک سەینەی بلەمهاوس، دەبینین هادنفیلد چیتر ناتوانێت لە سەبەری ئەو شۆڕشی ١٩٧٨ ڕزگاری بێت، جۆزنی پیرەزاییەکە، خەی لە خەیدا بۆنەیەکی پێ لە نواندن و دەمامک و السایکردنەوەی ترسە، دەبێتە
شانەیەک تێیدا سنووری نێوان ترسی ڕاستەقینە و ترسی نواندن نامێنێت، منداڵان دەمامکی مایکە لەبەردەکەن، چیرۆکی ئەو وەک ئەفسانەیەکی لەکاڵی دەگێڕنەوە، و میدیاکان بەردەوام وێنەی ئەو دووبارە بەرهەم کۆپییەک ئیدی ئەسڵی نییە، ترسی خەڵکی هادنفیلد لە وێنە و بیرۆرییی ئەو کۆسایەتییەیە، هێندەی ئەوەی – (simulacrum" (دەهێنێنەوە، لەڕەدا، مایکە لە کەسکەوە دەگۆڕێت بە ئایکۆنێک، بە "سیموالکرەمدا، ئەم دیاردەیە دەگاتە لووتکە کاتێک خەڵکی شارۆچکەکە بەهەی هیستریای بەکۆمەڵەوە هەڕش دەکەنە سەر کەسێکی بەتاوان پێیان وایە مایکە، ئەوان مامەڵەی"Kills Halloween" لە خودی ئەو بێت، لە فیلمی لەگەڵ وێنەی ئەو دەکەن، نەک خودی ئەو، ئەم جۆهەری هزری بەدریارە: ئەمە لە جیهانێکدا دەژین پێ بووە لە وێنە و نیشانە، تا ئەو ڕادەیەی کە چیتر ناتوانین لە نێوان واقیعی ئەسڵ و کۆپییەکانیدا جیاوازی
بکەین، هادنفیلد دەبێتە مایکرۆکۆزمێک بۆ ئەم دەخە، شارێک لەناو بیرۆکراسی و ئەفسانەی خەیدا نوقم بووە
کار دەکات لە ڕگەی دامەزراوەکانییەوە (پۆلیس، society) disciplinary" (هێزەکان، دەتوانین لە ڕوانگەی فۆلسەفەی میشێل فۆکۆوە سەیری هادنفیلد بکەین، شارۆچکەکە وەک "کۆمەڵگایەکی

دیسپلینکراو قوتابخانە، نەخۆشخانەی دەروونی(هەوڵی کۆنترۆلکردن و چاودێریکردنی تاکەکانی دەدات بە پاراستنی "ئاسایبوون"، نەخۆشخانەی سمیس گرێف شوێنکە بە جیاکردنەوە و چارەسەرکردنی ئەوانەی لەم نەرمە الدەدەن، بەاڵم مایکە ئەو توخمەی سیستەمکە ناتوانێت کۆنترۆڵی بکات، هەاڵتنی ئەو لەو دامەزراوەیە و گەڕانەوەی بۆ کۆمەڵگا، شکستی ئەو لەژیکە مەدەرنەیە پێی وایە هەموو شتێک دەتوانرێت لە ڕێگەی زانست و دامەزراوەوە چارەسەر بکرێت، مایکە مایەرز الوازی و فشەڵی ئەو دەساڵەتە ئاشکرا دەکات کە کۆمەڵگا بە پاراستنی خۆی بۆکاری دەهێنێت، پۆلیسکان هەمیشە یەک هەنگاو لەدوای ئەوەون و دکتەرلووومس، نوێنەری دەساڵەتی پزیشکی، تەنها دەتوانێت هەشداری بدات و قسەی گەورە بکات بەبێ ئەوەی بتوانێت هیچ بکات، ئەمە ڕەخنەیەکە لەو باوەڕەی کە دامەزراوەکان دەتوانن ئاسایش و ڕێکخستن بەرقەرار، بکەن.

فیلمی یەکەم خۆی لە خۆیدا پاستیشەکە، واتە السایکردنەوەیەکی ڕێزدارانەی ستایل و تەکنیکەکانی (intertextuality" (و "تەکدەق (pastiche" (زیاتر لەوەش، دەتوانین ئاماژە بە چەمکی "پاستیشی هیچکەک، لە مۆسیقای ترسناکەوە بگرە تا گۆشەی کامەرا و بنیاتنانی ساسپێنس، کارپێنتەر بە ئاشکرا دان بە قەرزاریی خۆی بە سینەمای کالسیکدا دەنێت، لەگەڵ"Psycho "پێش خۆیەتی، بە تایبەتی فیلمی دەرچوونی بۆشکانی دواتر و سەرهەڵدانی چۆشنی "سالشەر"، زنجیرەکە دەستی کرد بە ئاماژەدان بە خۆی و بە فیلمەکانی تری هەمان چۆشن، بینەری فیلمی سالشەر ئیدی تەنها بینەرێکی ساویلکە نییە؛ ئەوئاگاداری "یاساکان"ە، فیلمەکانی دواتر یاری لەگەڵ ئەم چاوەڕوانییەی بینەردا دەکەن، هەندێک جار یاساکان دەشکێنن و هەندێک جار بە شێوەیەکی چاوەڕوانکراو پێیەڕەویان دەکەن، ئەم خۆ-ئاگاییەو یارییە تێکدەقییە تایبەتمەندییەکی بەرچاوی هونەری دوای مەدەرنەیە، فیلمەکان دەزانن فیلمن و بینەرانیش دەزانن سێیری فیلم دەکەن، ئەمە ئەو جدییەتە مەدەرنیستییە تێکدەشکێنێت، (-awareness self(،هونەر دەبوو ئاوێنەی ڕاستقینەی واقیع بێت، لەڕەدا، هونەر ئاوێنەی هونەرکانیترە تەمار کراوە، یەکێکە لە بەناوبانگترین (شێوازی سینەمایی خودی فیلمی یەکەم بنەماکانی (POV person-first تێوانینی بینەر هەڵدەوشێنێتەوە، دیمەنی کردنەوەی فیلمەکە، لە گۆشنیگای مایکی منداڵەوە دیمەنەکان لە مژووی سینەمادا، لەم دیمەندا، بینەر ناچار دەکرێت لە چاوی بکوژەکەوە جیهان ببینێت، ئەمە لەگەڵیدا بە ماڵەکدا دەبین، چۆقکە هەڵدەگرین، و خوشکەکی دەکوژین، ئەم تەکنیکە سنووری ئەخالقیی نێوان "ئەمە" (بینەری

بەتاوان(و "ئەو")بکوژی شەوانگەز(لەو دۆکات، بە چەند خولەکێک، ئەمە دەبینە بکوژ، ئەمە تێکشکاندنی ئەو دنیایینە سینەمای کالسیک دەیدا بە بینەر، "هالۆوین" بە شەویکی، و ئەوی بینەر لە پرسەی چاڤوەرگرتنی سینەمایی (چاالکانە بینەر "gaze the) تووڕەگلەنت لە تاوانکەدا و پرسیاری ئەوی لە دۆکات چاڤ لە بینینی توندوتیژی وەردەگرێت، ئەمە پرسیارکردنە لە "نیگا تەنانەت هەڤوشاندنەوەی جەستەی خودی مایکە مایەرزیش جەگەی سەرنجە، لە کۆتایی زەربەی فیلمەکاندا، ئەو بە شەویک دۆکوژرێت دەبێت مردنی مسۆگەر بێت: گوللەباران دۆکرێت، دۆکەوتە خوارەوە، لەکبەدرێتەوە، لە جیهانێکی دوای مەدەرندا، (closure narrative" (دەسووتێنرێت، بەاڵم هەمیشە دەگەڕێتەوە، ئەم گەانەوە بەردەوامە دەتوانرێت وەک هەخنەیەک لە چەمکی "کۆتایی" و "داخستنی گەانەوەهیچ شتێک بەاستی کۆتایی نایێت؛ هەموو شتێک کراوەیە بە دووبارەبوونەوە و سەکە، مایکە خودی ئەم نەمرێتیی گەانەوەیە، ئەم نەفرەتی دووبارەبوونەوەیە، ئەو وەک قایرەسکە ناتوانرێت بە تەواوی هەوێکی سەرنجاکێش بوو بە شکاندنی ئەم بازنەیە، بە ناساندنی کۆسایەتیی کاری بەماویەک "Ends Halloween "لەناوببرێت، چونکە ئەو تەنها کۆسک نییە، بەکو بیرکەیەکە، نیشانەیەکە، فیلمی دەماکە و هەی مایکە وەردەگرێت، ئەمش زیاتر ئەو بیرکەیە دەچەسپێنێت "شەانگەزیەکەی مایکە" چیتر تایبەت نییە بە تاکەکۆسک، بەکو هەکە، چەمکە، "شەکە"دەتوانێت لە کۆسکی تەردا جەستە ببەتەوە، ئەمە گواستنەوەی شەە لە جەستەیەکی دیاریکراوەوە بە چەمکی باو، دیسانەوە زەر لەگە هەحی سەردەمدا دەگونجێت، ئەو شەە وەک نەخشیەکی کەماڵیەتی نیشان دەدرێت کە لە هەگەی ترس و، پەراوێزخستنەوە باودەبەتەوە لە کۆتایدا، ئەم زنجیرە فیلمە لە سەرەتایەوە تا کۆتا بەرهەمی، گەشتکی دوور و درێژە بەناو دەاوکەکانی دەخی فکریی سەردەمدا، لە هەگەی کۆسایەتیی مایکە مایەرزەوە، گەانەوەی گەورەی شە و پاەنەرهەدەوشەنەتەوە و بەشایی و ئابجکتەک نمایش دۆکات، عەقڵی مەدەرن ناتوانێت لەی تەبگات یان کۆنترەڵی بکات، لە هەگەی فرەیی هەە کاتیەکانیەوە، چەمکی "ەاستیەکی تاک" و "مەژوویکی یەکگرتوو"دەخاتە ژەر پرسیارەوە، لە هەگەی کۆسایەتیی گەاوی لەری ستردەوە، ناسەقامگیری ناسنامەی مرۆڤ لە سەردەمکدا پیشان دەدات کە تراوما و بیرەوەری دەتوانن جەوهەری ئەمە لە بنەەتەوە بگەن، شارچکەی هادنفیەد وەک نموونەیەکی بچوککراوەی جیهانی سەروو-واقیع و کۆمەگایەکی دیسپلینکراوی شکستخواردوو کار دۆکات، تەنانەت لە ووی ستایل و تەکنیکیشەوە، زنجیرەکە بەردەوام یاری بە

چاوەڕوانییەکانی بینەر دەکات و خەی وەک بەشێک لە مەزوویەکی سینەمایی گەورەتر نمایش دەکات، ئەم بەرهەمە تەنها چیرۆکی بکوژێک نییە لە شەوی جەژنەکدا دەردەکەوێت؛ بەڵکو چیرۆکی سەردەمێکە چیتربارەی بە پاڵەوانی هەها، شەانگەزی ەوون، گەانەوەی یەکگرتوو، مانایەکی چەسپاو نییە، ئەو ترسی "شەوکە" دروستی دەکات، ترسی ەووبەووبوونەوەیە لەگەڵ ئەو ئەگەرەی لە پشتی دەمامکی ژیانەوە، هیچ شتێکی مانادار بوونی نییە، تەنها بەشاییەکی سارد و بەدەنگ نەبەت، ئەمەش ترسی هەرە قووڵی مرۆڤی سەردەمی نوێیە.

ژین و ژان و دە ورتەی کورت..
شوان ءەباس بەدری

1
تەمەن دەڵوات و
کفن دوورە ەڵشپەشەکان
خەونە سپییەکانمان کفن دەکەن و
لەسەر شانی حەسرەت و
لەناو تابووتی ئارەزووە بەباچووەکان
لە قووڵترین مەنزەگەی پیری
دەیانەژن !
2
لەناو کتێبە پیرۆزەکان و
لە سەر دەی زەمین و
لە دوورترین خاڵی گەردوون و
لەسەر باڵی باڵندەکان
وا نووسرابوو کە
ژیان واتە چەژ و ئارامی
بەڵام ئەمە
نە لەناو کتێبە پیرۆزەکانی ناو خاکەکەمان و
نە لە دوورترین خاڵی گەردوون و
نە لەسەر باڵی باڵندە بریندارەکانی ئاسمانی وەاتەکەمان

نە چۆمان بینی و نە ئارامی
ئەوەی هەبوو تەنها
جەنگ و ئاوارەیی و خوێن و دابڕان و دووبارەکی بوو!
3
دڵتەنگی هەناسە بە بەردەوامی ژیانە
بەڵام من ئاشنای سەرزەمینەکم
خەڵکەکەی بە هەناسەدانیان
بەردەوامی بە مەرگی خۆیان دەدەن
نەک ژیانیان !
4
ئارەزوو واتە
بینینی مەمکەکانت لەناو رووبارەکی بەخووەی ئازاد
لەکاتی مەلەدا بە ڕووتی
حەسرەت واتە
تەلبەند کردنی خاک و دەشت و شاخ و دەڤ و رووبارەکانی وڵات و
کووشتنی شکاندنی تاسەی ئەو بینینە!
5
باڵندەکانی جیهان هەمووبان ئازادن و
لە دارستان و شاخ و دەڤ و دەشت و شارەکان ئازادانە دەفڕن و باڵ
دەگرن
بەڵام باڵندەکانی وڵاتی من
پێش فڕینیان
لە ترسی کووشتن و سەربڕین
بەرگەکی سووریان خود زەرد یان خود ئایینی
لەبەر دەکەن و جا دەفڕن!
6
من لەرەوە
لەناو دڵی ئەم تاریکستانە
ماتەمێک ئەبینم
کە هەر چەند درێژەوەخت و سامناکیش بێت
هەر کۆتایی دێ !
7
مشتی گرەدراو خوێن ئادەکشێت و
دەمی بەستراویش هاوار
مەچەکی کەلەبچە کراویش چەک و خەنجەر
دیکتاتۆرەکان چەند سادەن
مەزووپەمان دەبێت:

گەل تاهەتایە بەبارمتە ناگیرێت و
خاکیش بەهەمیشە تاپۆی ئایدەلۆژیای حاکم نابێت !
8
لەو سەرزەمینە دوورە ئەسیرە
دواجار مانگەشەو بەووی ئازادیدا
زەردەخەنەی کرد !
9
گەوهەرەکم هەبوو
ناوازە و گرانبەها
لە غەفڵەتەکا لەیان دزیم
لە غەفڵەتەکا لەیان دزین
ئەو گەوهەرە نیشتمانەکەم بوو
ئەو گەوهەرە نیشتمانەکەمان بوو !
10
دەم بە گرتنی چادرە ڕەشەکەی دایکم تەنگ بووە
دایکم نیشتمانی یەکەمەو
خاکەکەشم نیشتمانی دووەم
دایکم ئارامی بەخش و خەمڕەوێنەمە و
خاکەکەشم بست بە بستی وێشووماڵە و
فیرعەونستان !

کیشوەری پیر / ئەیلولی 2025
شوان عەباس بەدری

چیرۆک بۆ منداڵان/ دارقەڵخە بەخشندەکە.. ڕزا شوان

لە ناوەڕاستی گوندێکی قەشنگی کوردستاندا، دارقەڵخێکی گەورە و جوان هەبوو. خەڵکی گوندەکە دارقەڵخەکەیان زۆر خۆشدەویست. هاوینان لەسێبەرە فێنکەکەیدا دادەنیشتن و لە قەڵخە

خەشەکیان دەخوارد. منداڵانی گوندەکەش ڕۆژانە لە دەوروبەری دارقەخەکەدا، یارییان دەکرد و رایان دەکرد و هەندەپەین و گەرانی و سروودی کوردیی خۆشیان دەچڕی. بە لەق گوڕکانیشیدا، گوریسیان هەدەواسی، بە ئاوەی جۆلانەیان پەیبکەن.

هەموو خەڵکی گوندەکە بە بوونی ئاو دارقەخە جوانە زۆر شاد و دڵخۆشبوون، تەنیا شاباز نەبەت، کە پیاوەکی چاوچنۆک و تەرنەخۆر بوو.

بەیانییەک شاباز بە باخەکەی دەچوو، کە دارقەخە جوانەکەی بینی، قەخەکی زۆری پێوە بوو. شاباز وتی: پێویستە ئەم دارقەخە تەنیا بە من بەت، نەک بە هیچ کەسەکی تری گوندەکە.

کە شاو داهات، شاباز پاچە گوڕکەی هەڵگرت و چوو بە لای دارقەخەکە، تا لە ڕگاوە هەیبکەشەت و بیبات لە باخەکەی خۆدا بیێونێت.
شاباز بە هەموو هەزیێوە پاچەکی، کەشا بە ڕگاکی ئەستووری دارقەخەکەدا. دارقەخەکە لەریێوە و هەندەک لە قەخەکانی بە بەردایە خوارەوە. شاباز دووبارە بە پاچەکەی کەشایەوە بە ڕگە ئەستوورەکەدا. دارقەخەکەش هەندەک قەخی تری بە بەردایەوە.
شاباز سەری سووما، پاچەکەی دانا و بە سەرسامییەوە، لەبن دارقەخەکەدا دانیشت. وتی: ئەم دارقەخە سەیرە، من بە پاچ لێیدەدەم، ئاو بەشەک لە قەخەکانیم دەداتە!

شاباز بەیاری دا، واز لە دارقەخەکە بهێنێت. ناوکی قەخەکانی بن دارەکە دەربکات و لە باخەکێیدا بیان ڕوێنێت. قەخەکانی بن دارقەخەکەی کەکردەوە و گەایەوە بە ماڵەوە. بە ئاوەی کەس بیبینێت.

لە بەهاری ساڵی دوای ئاو ساڵەدا، شاباز لە باخەکێیدا بە ریزەوە چاڵی هەڵکەند و ناوکە قەخەکانی ڕواند، هەموو ڕۆژێک ئاوی دەدان. ناوکەکان شین بوون و بوون بە نەمام. نەمامەکان گەورە بوون و بوون بە دارقەخ، کە کوتومت لە دارقەخە جوانەکە دەچوون، کە دەیویست لە ڕگاوە دەریبکات. دارەکان قەخەکی زۆریان گرت. شاباز بوو بە خاوەنی باخەکی جوان. قەخەکانی ئاو دارانە، بوونە مایەی بژیوی و خۆشگوزەرانیی ژیانی خێزانەکەی و بە خەڵکی گوندەکەش.

شاباز لە دارقەخە جوانەکەوە پەندی وەرگرت، بووە بە پیاوەکی بەرچاوتەر و بەخشندە.
شاباز ئەسواران بە دەخەشیەوە، لەبەن دارقەخەکەدا دادەنیشت. چیرەکی خەشی بە منداڵانی گوندەکەیان دەگەڵایەوە. پیانی دەوت: منداڵە جوان و خەشویستەکان، کە گەورە بوون، وەکو دارە بەردارەکان بن، خەڵکە بەردیان تێدەگرن، ئەوانیش میوەکانیان بەیان بەردەدەنەوە.

چوار سەد بە چوارسەد.. نەوزاد بەندی

ئەمڕۆ هەواڵی دانوستانی هەردوو وەزارەتی خوێندنی باڵای هەرێم و عێراق بەاوکرایەوە لەسەر ئەوەی چوارسەد خوێندکاری پارێزگاکانی ناوەند و باشوور بڕن لە زانکۆکانی هەرێمدا بخوێنن، لە بەرامبەردا چوارسەد خوێندکاری کوردستانیش لە زانکۆکانی ناوەند و باشووری عێراق بخوێنن ..
لە ڕاستیدا لە هەموو جیهاندا ، بیرکەی دابینکردنی کورسی خوێندن لە دەرەوەی هەر ووڵات و هەرێمێکدا بە هەی نەبوونی ئەو کورسیانەیە لەو هەرێم و ووڵاتەدا، ناچار تاڵەبەکان لە پەناوی ئەو زانست و خوێندنەی لە ووڵاتەکەی خەیاندا نییە، قوربانیی دەدەن بە خەیان و کەس و کاریان و بە خوێندن ئەوێنە غەریبیی .. بەڵام ئەوەی لەرە ئاگوزەڕە زەر سەیرە، من چوارسەد کورسیت بە دابین دەکەم تەیش چوارسەد کورسیم بە دابین بکە !!! ئە کە تە چوارسەد کورسی خوێندنت هەیە، بۆچی نایەدەیت بە بە تاڵەبەکانی خەت؟ ئەی ئاگەر ئەو کورسیانەیشت لە زیادە، بۆچی داوای چوار سەد کورسی خوێندن لەوان دەکەیتەوە ؟
ئەم دەخە لە هیچ ئان و زەمانێکدا ڕووی نەداوە .
ئەبە وەزارەتی خوێندنی باڵای هەرێم ئەوە بزانێت کە زەرینەی تاڵەبەکانی کوردستان سەر بە خەزانە موچە خەر و کاسبکارە مام ناوەندەکانن و قەیرانی موچە، ڕەگای ئەویان پەنادات بچن لە دەرەوەی هەرێم بخوێنن ..خە منالی بازرگان و سیاسیەکان ناخوێنن، ئاگەر بیشخوێنن، لە ئەوروپا یان لە زانکۆی ئەمەریکیی ئەخوێنن ..

دنیام ئم ووشانی من یزم کردوون، هیچ سودکیان نییو هیچ کس و بارپرسە گوی لنگر، هاربییە وک نوکتیک ئیگمو، نوکتیک کە لە حوکمەتی پنجا بە پنجاو سرچاوی گرتوو و گیشتوو بە چوار سد بە چوارسد کورسی خوندن بە بە گودانە لژیک و باری ئابووریی خزانکان.
جا ەنگە بغا چوار سد تلەبە کوردکە وارنگر، بە ەتا ئو لە هارم چوار سدکی ئمە وارنگرن، ئمە چوار سدکی ئو وارناگرین ..ئینجا وفد دت و وفد ئوا، بیار ددن ئملا سد کورسی بە نان و بشی ناوخییو دابین بکن، بە مرجە ئولا دوو سد کورسی بە برستیی و لسر جادە ترتیب بکن ، جا ئولا ئن ئمە مانگانە موچە ئدین بوانی ئو، قبو ناکین ئو سە مانگ جارە بیاندنە ، ئمانیش ئن ئمە هفتی جارە ئوانە ئو سواری شنگبانە ئکین، ئوانی ئمە لو سحرایی ئودا کوللە خواردوونی ..... هتد .. شتی تریش.

کک بە د. ئازاد حمە لە گلری ئارام

داهاتووی فلسفە بپی نیچە و دادوریی فلسفیی نیچە بسر نیچەو.

وانی چواردەمی زنجیرکاری((پویستمان بە فربوونی نیچەیە)) بەهاوبشی لگە (گلری ئارام)، ئم دوو تورە لخدگرت:
1/داهاتووی فلسفە بپی نیچە 2/ دادوریی فلسفیی نیچە بسر نیچەو
کات : چوارشمە 25/9/2025 ، 7 ی ئوارە
شون: گلری ئارام: عقاری، دوو کان خوار ئمنە سوورکە

گەلەری نارام
وەرزەکانی فەلسەفە
پڕۆژەیەکی نوێی (گەلەری نارام) ە
هەرجارەو خوێندنەوەییەک بۆ
فەیلەسوفێک دەکات
بە هاوبەشی لەگەڵ
د. نازاد حەمە
پێویستمان بە
فێربوونی
(نیچە)یە
وانەی چواردەهەم:
1/داهاتووی فەلسەفە بەپێی نیچە.
2/دادوەریی فەلسەفیی نیچە بەسەر نیچەوە.
پێنجشەمە
٢٥-٩-٢٠٢٥
کات: ٧ ئێوارە
ناونیشان: عەقاری دوو کۆڵان خوار نەمنە سورەکە